

رواسازی مقیاس نگرش به شهروند جهانی در دانشجویان دانشگاه سمنان

سیاوش طالع پسند^{۱*}، یوسف کشاورز^۲ و زینب سادات فاطمی نسب^۳

چکیده

سیمای جدیدی از مفهوم شهروندی با عنوان شهروند جهانی در حال شکل‌گیری و تکامل است. پژوهش حاضر با هدف تهیه و رواسازی مقیاسی برای اندازه‌گیری نگرش دانشجویان به مفهوم شهروند جهانی انجام شد. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه سمنان در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۵ بودند (N=۱۵۲۱۴). شرکت‌کنندگان ۴۶۰ دانشجو بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از تمام دانشکده‌های این دانشگاه انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه ۳۷ سؤالی مدل مفهومی شهروند جهانی مورایس و آگدن بود. داده‌ها با روش تحلیل عاملی تأییدی تحلیل شدند. چهار مدل رقیب شامل مدل تک عاملی، مدل هشت عاملی مرتبه اول، مدل هشت عامل مرتبه یکم با سه عامل مرتبه دوم، مدل هشت عامل مرتبه یکم با سه عامل مرتبه دوم و یک عامل مرتبه سوم آزمون شد. یافته‌ها نشان داد که یک مدل عاملی مرتبه دوم شامل هشت عامل مرتبه یک در سه عامل مرتبه دوم از برازندگی و ایجاز مناسب نسبت به سایر مدل‌های رقیب برخوردار است. بدین ترتیب سازه شهروند جهانی با سه بُعد کلی مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی جهانی می‌تواند ابزاری مناسب برای سنجش نگرش دانشجویان به موضوع شهروند جهانی در نظر گرفته شود.

کلید واژگان: جهانی‌شدن، شهروند جهانی، آموزش عالی، آموزش شهروندی جهانی.

مقدمه

امروزه، درک پدیده «جهانی‌شدن» به‌عنوان پدیده‌ای که تمام شئون زندگی بشر کنونی را تحت تأثیر قرار داده، بیش از هر زمان دیگری امکان‌پذیر شده است. جهانی‌شدن پدیده‌ای چندبعدی است که برای توصیف پویایی پیچیده میان کشورها، که از طریق تعامل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، نیروی کار، فناوری و ارتباطات

۱. دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

* نویسنده مسئول: stalepasand@semnan.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران: Y_keshavarz@yahoo.com

۳. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران: Zfateminasab@semnan.ac.ir

پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۱۱/۲۱

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۲/۲۵

شکل گرفته است، به کار می‌رود (Stromquist & Monkman, 2014) و به گفته رابرتسون (Rabertson, 2001) به «درهم‌فشرده شدن جهان و تراکم آگاهی درباره جهان» دلالت دارد و به گفته واترز (Waters, 2000) «فرایندی است که در آن قیدوبندهای جغرافیایی، که بر روابط اجتماعی و فرهنگی سایه افکنده است، از بین می‌رود و مردم به‌طور فزاینده از کاهش این قیدوبندها آگاه می‌شوند». در نتیجه جهانی‌شدن در حوزه کلان آموزش، سیمای جدیدی از مفهوم شهروندی با عنوان «شهروندی جهانی»^۴ در حال شکل‌گیری و تکامل است و نظامهای آموزشی کشورهای مختلف را بر آن داشته است تا برای آماده کردن نوجوانان و جوانان برای کارکرد مؤثر در عصر جهانی‌شدن، در برنامه‌های خود تجدیدنظر کنند و ارزشها و مهارتهایی را به فراگیران بیاموزند تا بتوانند در ابعاد محلی، ملی و بین‌المللی نقش مؤثری داشته باشند (Eftekharzadeh, 2005). چراکه در دنیای به‌سرعت در حال تغییر و وابسته شدن، آموزش می‌تواند به جوانان برای رویارویی با چالشهای آتی و پیش رو کمک کند و از آنجایی که زندگی افراد به‌شدت به‌وسیله آنچه در دیگر بخشهای جهان رخ می‌دهد تغییر شکل یافته است، آموزش باید به آنان دانش، فهم، مهارت و ارزشهایی را انتقال دهد که برای مشارکت کامل در تضمین رفاه خود و دیگران و ایجاد مشارکت سازنده در سطح محلی و جهانی نیاز است (Oxfam, 2004). افزایش بهم‌پیوستگی جهانی و مشکلات پیچیده، مؤسسات آموزش عالی را با چالشهای خاصی مواجه ساخته و این واقعیت در حال تغییر، نیازمند ارائه راه‌حلهایی در مقیاس جهانی است (Sklad, Friedman, Park & Oomen, 2016).

شهروندی بیانگر رابطه بین فرد و اجتماع است و کارکرد اصلی آن عبارت از اداره جامعه طبق اصول احترام به حقوق دیگران و تعهد به ایفای نقش در حفظ نهادهای مشترک است که این حقوق را پایدار می‌دارند و عناصر آن حقوق، تکالیف، مشارکت و هویت است. مقوله شهروندی بسته به قرار گرفتن در زمینه‌های اجتماعی مختلف، تحولات تاریخی گوناگون (پیشامدرن، مدرن و پسامدرن) را پشت سر گذاشته، به‌طوری که در هر یک از این دوره‌ها روابط عناصر شکل دهنده آن متغیر و متفاوت بوده است. آخرین مرحله تکامل شهروندی نیل به شهروند جهانی در دوره پسامدرن و در بستر اجتماعی جهانی‌شدن است. (Eivazi & Babgoreh, 2012).

شهروندی به‌ویژه در کشورهای توسعه‌یافته به یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد بحث سیاستگذاران و ذینفعان مختلف در سالهای اخیر تبدیل شده و ارائه منشور حقوق شهروندی از سوی دولت یازدهم جمهوری اسلامی ایران و تأکید بر حقوق شهروندان ایرانی و پرداختن به مواردی از قبیل توجه به آموزش، مشارکت فرهنگی، احترام به تنوع و تفاوت‌های فرهنگی نشان‌دهنده درک اهمیت این موضوع است. در همین خصوص، مؤسسات آموزش عالی به‌عنوان مکانی نگرینگ می‌شوند که در آنها به تعبیری «رهبران آینده» برای تحقق نیازهای شهروندی جهانی آموزش می‌بینند و این امر به ملتها اجازه می‌دهد که بر چالشهای پیش رو در دنیای جهانی شده فایق آیند (Yigit, 2016). در این حالت، از این مؤسسات انتظار می‌رود

که نسلهای جوان‌تر را برای مشارکت در زندگی مدنی در سطوح محلی و جهانی آماده سازند (Evans, 2006).

به آموزش شهروندی جهانی می‌توان به‌عنوان ابزار کسب آمادگی برای مشارکت در اقتصاد بازار جهانی، توجه کرد. این نوع آموزش صلاحیتهای خاصی از قبیل داشتن دانش درباره دیگر کشورها و زبانها و نوعی تحرک بدون مرز را ایجاب می‌کند که لازمه افزایش موفقیت فردی (اقتصادی) در جهان است؛ بنابراین، با توجه به نقش مؤسسات آموزش عالی در آماده‌سازی شهروندان آگاه و توانا برای مشارکت در دنیای پیچیده جهانی‌شدن یا در حال جهانی‌شدن کنونی، شاهد هستیم که در طول دهه گذشته، مؤسسات آموزش عالی بسیاری از برنامه‌های با هدف آموزش دانشجویان برای شهروندی جهانی را طراحی کرده‌اند. چنین تلاشهایی با چالشهای بسیاری از نظر مفهومی، تربیتی و ارزیابی مواجه‌اند (Sklad et al., 2016).

به‌طور مشخص‌تر در حوزه آموزش عالی، جهانی‌شدن با گسترش دادن، عمق بخشیدن و سرعت دادن به ارتباط متقابل سراسر جهان و وابستگی و همگرایی در حال رشد، این حوزه را به روشهایی پویا تحت تأثیر قرار می‌دهد (Van der wende, 2007) و این امر ضرورت آمادگی کافی دانشجویان برای مواجهه با چالشهای جهانی در حال ظهور را ایجاب می‌کند (Bok, 2006). در چنین وضعیتی از دانشگاهها و مراکز آموزش عالی انتظار می‌رود که دانشجویان را با دانش، مهارتها و نگرشهای مورد نیاز برای عمل کردن به‌عنوان شهروندان جهانی مؤثر و اداره کار بین‌المللی و پاسخگویی به نیازهای جهانی‌شدن آماده سازند. «دانش» می‌تواند فهم مورد نیاز برای ارتباط برقرار کردن میان نظامها، فرهنگها و ساختار انتزاعی با رشته تحصیلی دانشجویان را به‌وجود آورد. نگرشهای روشن‌فکرانه به دانشجویان برای توسعه نوعی حساسیت بین فرهنگی که آنها را قادر می‌سازد تا در محیطهای جهانی راحت باشند، کمک می‌کند. مهارتها کاربرد واقعی دانش و درک نگرش است که دانشجویان باید قادر به فکر کردن، کار کردن و عمل کردن فراتر از مرزها باشند (Olson & Evans, 2007). بر طبق گزارش مؤسسه بین‌المللی آموزش IIE^۵، نرخ ثبت‌نام دانشجویان خارجی در سال ۲۰۱۲ حدود ۶ درصد بوده و از آنجایی که دانش‌آموختگان دانشگاهی برای ورود به بازار جهانی کار آمادگی لازم را نمی‌یابند، دوره‌های تحصیل خارج از کشور دانشجویان را با شهروندی جهانی و فرهنگهای مختلف آشنا می‌سازد (Anthony, Miller & Yarrish, 2014).

پدیده جهانی‌شدن در کنار عوامل دیگری از قبیل افزایش فشار مسائل جهانی و نیاز به یافتن راه‌حلهای مشترک، احیای علاقه‌مندی به خود ایده شهروندی^۶ و علاقه‌مندی به رویکرد چندین ساله جهان-وطنی، که اغلب امروزه از آن به «جهانی قومی»^۷ یاد می‌شود، علاقه به ایده شهروندی جهانی و مطالعات در این زمینه را در دهه‌های اخیر گسترش داده است (Dower, 2003). هرچند علی‌رغم گسترش توجه به این مفهوم تعریف واحدی از آن ارائه نشده، روشن است که در حوزه آموزش عالی آموزش شهروند جهانی باید

5. Institute of International Education
6. Citizenship
7. Global Ethnic

تغییر دانشجویان و مجهز ساختن آنها به ابزارهای ضروری برای ساخت جهانی بهتر را هدف قرار دهد (United, 2013)؛ بنابراین، شهروند جهانی هویت فردی و رفتارهای متعاقب آن را بر اساس نگرشها و دانش افراد شکل می‌دهد. شهروند جهانی به‌عنوان مجموعه‌ای از مهارت‌ها برای عدالت اجتماعی و زیست‌محیطی است (Andrzejewski & Alessio, 1999) و چنانچه مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) توصیف کرده‌اند، مفهومی چندبعدی است که از بهم‌پیوستگی سه بُعد مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی منتج می‌شود. حضور این سه بُعد در دانشجویان شهروند جهانی را نشان می‌دهد. همچنین شهروندی جهانی به‌عنوان آگاهی، مراقبت، پذیرش تنوع، ترویج سازگاری با محیط زیست و عدالت اجتماعی و داشتن احساس مسئولیت در خصوص اقدام برای بهبود وضعیت جهان تعریف شده است (Reysen, Larey & Katzarska-Miller, 2012). شهروند جهانی به فردی اطلاق می‌شود که درباره جهان کنونی آگاهی کافی دارد و با نقش خود به‌عنوان یک شهروند آشناست و ضمن احترام به ارزشها و تنوع و گوناگونی در همه امور، از سطح ملی گرفته تا سطح جهانی، مشارکت فعال دارد (Tobiasen, 2000). چنین شهروندی این دنیا و ساکنان آن را به هم وابسته در نظر می‌گیرد و برای توسعه ظرفیت به‌منظور پیشبرد توأمان علایق شخصی خود و منافع مردم جاهای دیگر جهان عمل می‌کند (Hanson, 2010).

شهروند جهانی فردی است که مشخصاتی از قبیل درک دیگر فرهنگها و تعهد داشتن به ارزشهای مشترک انسانی مانند عدالت اجتماعی و حقوق بشر، آمادگی داشتن برای زندگی در جامعه جهانی و کار کردن با نظام اقتصادی جهانی، افزایش مشارکت اجتماعی و سیاسی در سطح بین‌المللی و بهبود انسجام اجتماعی و ... داشته باشد (Harriet, 2009). اولسون و کراگر (Olson & Kroeger, 2001) بر این موضوع که در جهان افراد باید مهارت‌های ارتباطات بین فردی، ادراک فرهنگی و دانش گسترده و کافی برای مؤثر بودن را داشته باشند، تأکید کرده‌اند. همچنین آکسفام^۸ (Oxfam, 2004) عناصر اصلی شهروند جهانی مسئول را در سه طبقه کلی دانش (آگاهی داشتن درباره عدالت و برابری اجتماعی، تنوع و گوناگونی، جهانی‌شدن و وابستگی متقابل، توسعه پایدار، صلح و تضاد)، مهارت‌ها (تفکر انتقادی، توانایی بحث و استدلال به‌طور مؤثر، توانایی به چالش کشیدن بی‌عدالتی و نابرابری، احترام به افراد و اشیاء، مشارکت و رفع تعارض) و نگرشها (داشتن احساس هویت و عزت‌نفس، احساس یکدلی، تعهد به برابری و عدالت اجتماعی، احترام و گرامیداشت تنوع و گوناگونی، توجه و دلمشغولی نسبت به محیط زیست و تعهد به توسعه پایدار) دسته‌بندی می‌کند.

علی‌رغم اینکه دانشگاهها به دنبال تربیت شهروندان جهانی هستند، به‌ندرت آنها تعریف روشنی از این مفهوم یا ابزاری برای سنجش و اندازه‌گیری آن دارند؛ بنابراین، گرچه مفهوم شهروند جهانی در مدل‌های

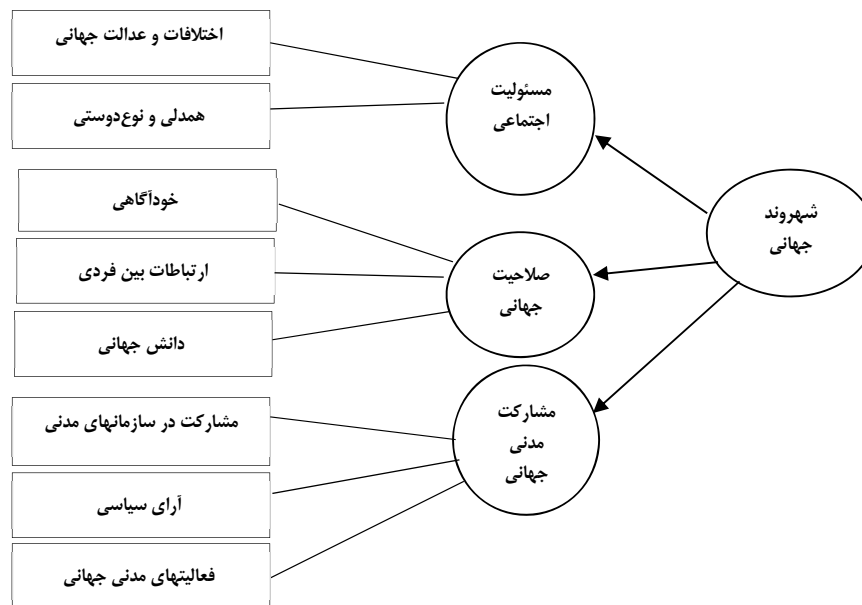
۸ Oxfam: کنفدراسیون بین‌المللی متشکل از ۱۵ سازمان است که در بیش از صد کشور با همکاری شرکا و متحدان خود در سراسر جهان برای پیدا کردن راه حل‌های پایدار برای فقر و بی‌عدالتی فعالیت می‌کنند.

مختلفی مفهوم‌سازی شده است، به نظر می‌رسد برای اندازه‌گیری چنین مفهومی ابزار استاندارد در داخل کشور در دسترس نیست و بررسی‌های اندکی برای عملیاتی کردن این مفهوم و اندازه‌گیری اثرهای آن انجام شده است (Kronfli, 2011)؛ می‌توان گفت که شهروندی جهانی اصطلاحی چندوجهی و مورد مجادله بسیار است، با وجود این، سه بعد کلیدی آن بعد آگاهی جهانی، خودکارآمدی و مشارکت مدنی جهانی به‌طور عمومی پذیرفته شده است (Perry, Stoner, Stoner, Wadsworth, Page & Tarrant, 2013). هارتمن (Hartman, 2008) از جمله افرادی است که با هدف فهم بهتر و ارزیابی مفهوم شهروند جهانی، مشارکت مدنی و توسعه ابزاری کمی برای ارزیابی این مفهوم در قالب پایان‌نامه دکتری خود به این مسئله پرداخته است. وی بررسی خود را بر ویژگی‌های شهروند جهانی در سه بعد آگاهی جهانی، خودکارآمدی و مشارکت مدنی جهانی متمرکز ساخته است که اغلب به‌عنوان عناصر اصلی شهروند جهانی در ادبیات این حوزه به آن استناد می‌شود (Kronfli, 2011).

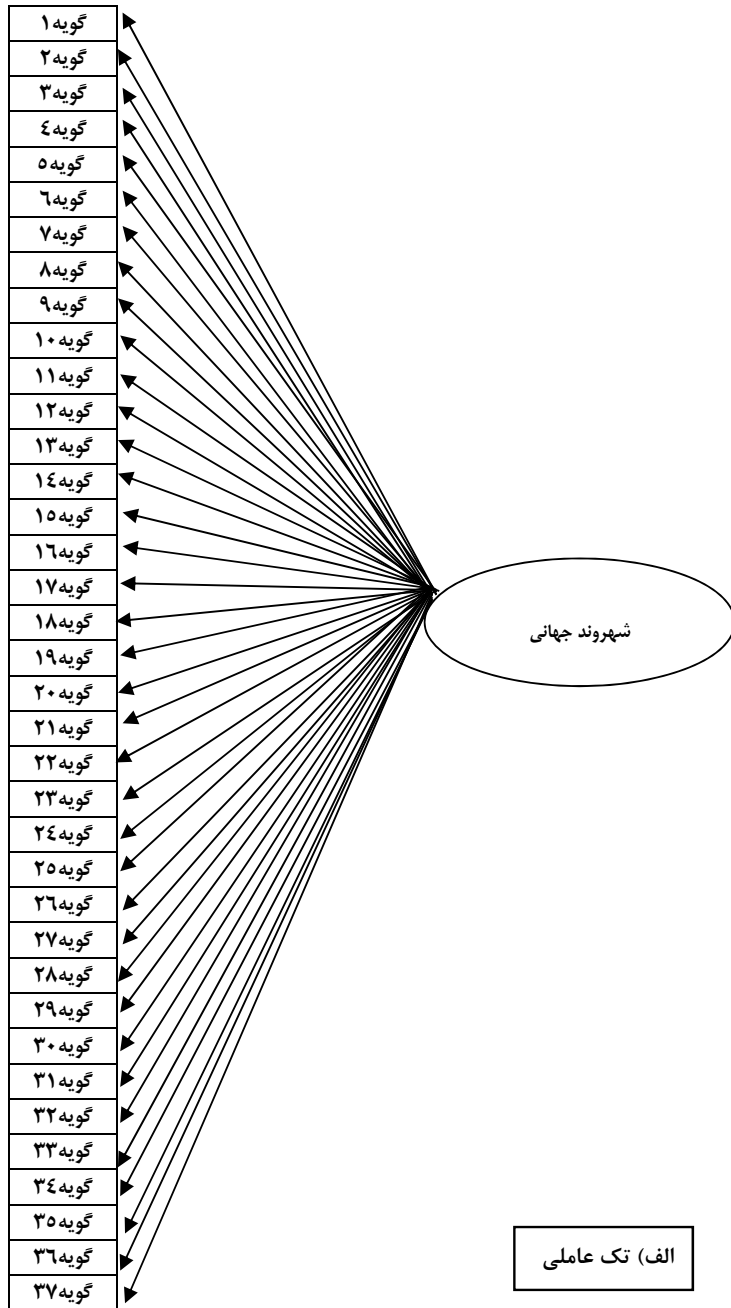
در پژوهش دیگری که کرانفلی (Kronfli, 2011) بر اساس پژوهش هارتمن (Hartman, 2008) و مدل مورایس و اگدن (Morais & Ogden, 2008) آن را انجام داده، ویژگی‌های شهروندی ۱۸۵ دانش‌آموخته کانادایی بررسی شده است. بر اساس یافته‌های این پژوهش فرصت‌های آموزشی بین‌المللی و تحصیل در خارج از کشور به‌عنوان روشی کارآمد در فهم بهتر ویژگی‌های شهروند جهانی به‌شمار می‌آید. آنتونی و همکاران (Anthony et al., 2014) پژوهشی را با عنوان "تجزیه و تحلیل شهروند جهانی اولیه در دانشکده هنر در شمال شرق پنسیلوانیا انجام دادند و به تحلیل و اندازه‌گیری شهروند جهانی اولیه پرداختند. این مطالعه با بهره‌گیری از مقیاس شهروند جهانی برای کشف سطوح اولیه از مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی جهانی انجام شد. چو و چی (Cho & Chi, 2015) در پژوهش خود ادراک دانشجویان اصالتاً کره‌ای را که در کشورهای کره یا آمریکا تحصیل می‌کردند، در خصوص «شهروندی جهانی» با هم مقایسه کرده است. نمونه مورد بررسی این پژوهش شامل دو گروه از دانشجویان بود: دانشجویانی که فقط در کشور کره تحصیل کرده بودند و دانشجویانی که در این کشور متولد شده، اما از مقطع متوسطه در کشور آمریکا تحصیل کرده بودند. با استفاده از تحلیل میانگین نهفته، این نتیجه به‌دست آمد که دانشجویان کره‌ای تحصیل کرده در کشور آمریکا سطوح بالاتری از اعتماد و هویت ملی داشتند، در حالی که دانشجویان کره‌ای تحصیل کرده در کشور کره سطوح بالاتری از مشارکت و مسئولیت اجتماعی داشتند. پیشنهاد این پژوهش آن بود که دانشجویان با ملیت مشابه که تجربه زندگی در محیط‌های اجتماعی گوناگون را دارند، ممکن است که شهروندی جهانی را به روشهای متفاوتی درک کنند. همچنین نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که هر دو گروه مورد مطالعه به‌طور مشابه درباره موضوعات جهانی و برابری آگاهی دارند.

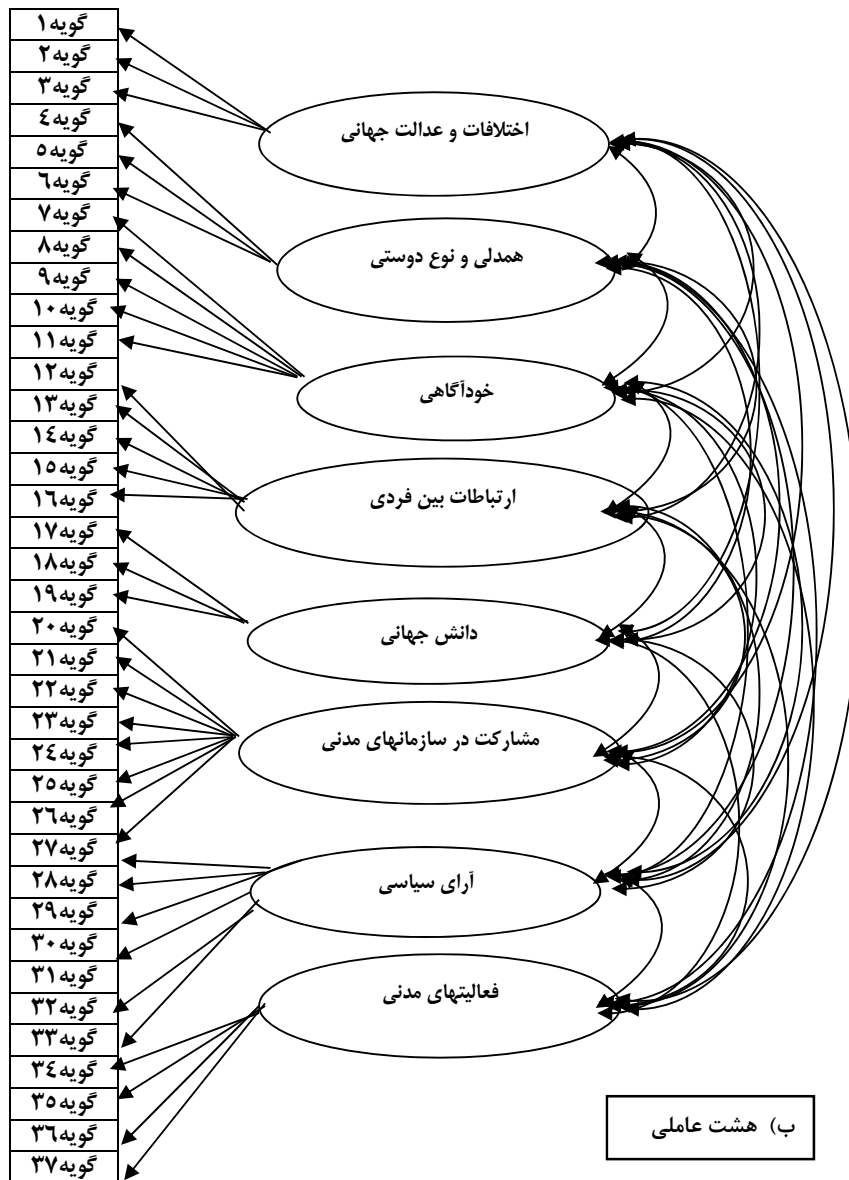
با توجه به مأموریت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در خصوص بین‌المللی شدن دانشگاهها از جمله جذب دانشجویان خارجی در دانشگاههای کشور و توسعه آموزش عالی در این زمینه، توجه به زیرساختهای

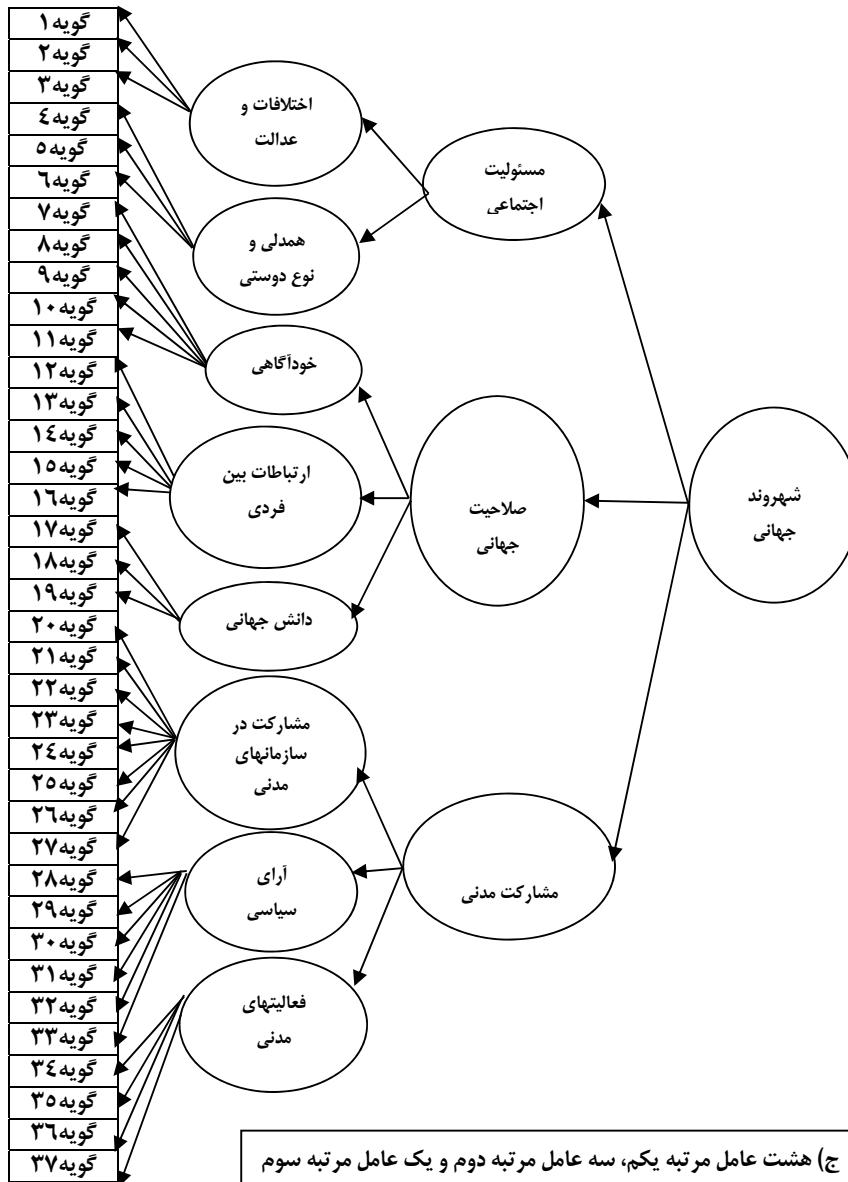
فرهنگی- درک مفهوم شهروند جهانی- عامل مؤثری برای نایل شدن به این هدف است. نگرش به شهروند جهانی در جامعه دانشجویی نشان می‌دهد که جمعیت دانشجویی کشور تا چه اندازه آمادگی ورود به عرصه بین‌المللی شدن دانشگاهها و رقابت در عصر جهانی شدن و حضور در بازار کار جهانی را دارد. درک فرهنگهای مختلف و متعهد بودن به ارزشهای مشترک انسانی مانند عدالت اجتماعی و سازگاری با دانشجویان خارجی مؤلفه مهمی است که نشان‌دهنده جوّ ایمن و آکادمیک است. برای دستیابی به این هدف ضرورت دارد ابزاری برای اندازه‌گیری شهروند جهانی تهیه و رواسازی شود که یکی از کاربردهای این ابزار شناسایی نگرش دانشجویان به مفهوم شهروند جهانی است؛ مفهومی که اگر درست شکل نگرفته باشد، نیازمند توجه و اجرای مداخله‌های آموزشی برای ایجاد زمینه‌های فرهنگی مناسب است. به‌طور خلاصه، نمی‌توان مأموریت سازمانها را تعامل با فرهنگهای مختلف دنیا تعریف کرد و به زمینه‌های فرهنگی لازم بی‌توجه بود. هدف پژوهش حاضر رواسازی یک مقیاس نگرش به شهروند جهانی بر اساس مدل مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) در دانشجویان دانشگاه سمنان بود (شکل ۱).

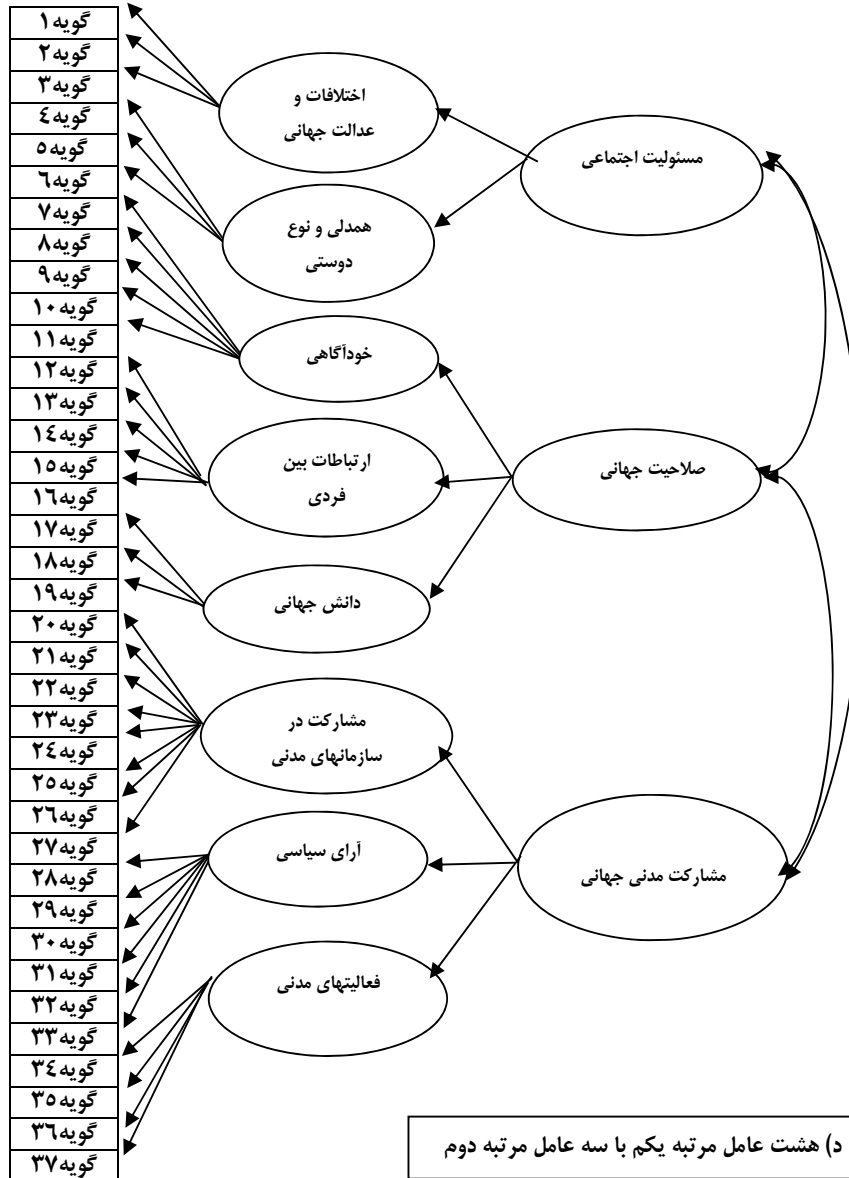

شکل ۱- مدل مفهومی شهروند جهانی (Morais & Ogden, 2011)

شکل ۲ - مدل‌های فرضی سازه شهروند جهانی: الف. تک‌عاملی؛ ب. هشت‌عاملی؛ ج. هشت عامل مرتبه-یکم، سه عامل مرتبه دوم و یک عامل مرتبه سوم؛ د. هشت عامل مرتبه یک با سه عامل مرتبه دوم

چالش اصلی درباره مدل مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) این است که هنوز روشن نیست آیا سازه شهروند جهانی از سه عامل تشکیل شده یا عوامل بیشتری زیربنای آن است؟ آیا این سازه از عوامل چندبعدی که ماهیت سلسله مراتبی دارند تشکیل شده است یا به‌عنوان سازه‌ای عمل می‌کند که صرفاً عوامل مجزایی دارد؟ گرچه مورایس و آگدن در عامل مسئولیت اجتماعی خرده مقیاسی با عنوان پیوستگی جهانی و مسئولیت فردی را قرار داده‌اند، صاحب‌نظران ایرانی روایی صوری این بعد را با توجه به جایگاه سیاسی-اقتصادی و نقش کشورمان در حل مشکلات و بحرانهای جهانی تأیید نکردند. شواهد مطالعات مقدماتی درباره هماهنگی درونی این بعد نشان داد که هنوز به‌عنوان عاملی مستقل و مجزا عمل نمی‌کند. بر این اساس، در این پژوهش نخست فرض شد که این سازه از ساختار زیربنایی با یک عامل واحد تشکیل شده است (شکل ۲ الف) و سپس، فرض شد که این سازه از ساختاری با هشت عامل مرتبه یک تشکیل شده است (شکل ۲ ب). یک مدل رقیب این است که ما فرض کنیم هشت عامل مرتبه اول زیرمجموعه سه عامل مرتبه دوم قرار می‌گیرند که خود در یک عامل واحد مرتبه سوم است. بدین ترتیب، یک ساختار سلسله مراتبی مرتبه سوم فرض شد (شکل ۲ ج). یک مدل رقیب برای ساختار فرضی اخیر در نظر گرفتن یک عامل واحد مرتبه دوم است (شکل ۲ د).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود. جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه دولتی سمنان در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ بودند. از آنجا که حداقل حجم نمونه لازم برای اجرای تحلیل عاملی تأییدی ۵ برابر تعداد پارامترهایی است که باید برآورد شود (Mueller, 2011) و با توجه به ۳۷ سؤالی بودن مقیاس شهروند جهانی و آزمون مدل‌های رقیب که ۸۵ تا ۱۰۲ پارامتر باید برآورد شود، حجم نمونه حداقل باید ۴۲۰ تا ۵۱۰ نفر باشد. بر این اساس، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نمونه‌ای به حجم ۴۶۰ دانشجوی انتخاب شد. تعداد ۴۶۰ پرسشنامه بین دانشجویان توزیع و پس از حذف پرسشنامه‌های بی‌اعتبار، ۴۳۹ پرسشنامه تحلیل شد. به نسبت تعداد دانشجویان در دانشکده‌های مختلف دانشگاه سمنان، از هر دانشکده نمونه‌ای متناسب به‌صورت تصادفی انتخاب شد (جدول ۱).

جدول ۱- چارچوب نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از دانشکده‌های مختلف دانشگاه سمنان

ردیف	دانشکده	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری	حجم جامعه	درصد	حجم نمونه
۱	علوم انسانی	۱۲۲۲	۸۰۶	۶۹	۲۰۹۷	۱۳/۷۸	۶۳
۲	اقتصاد و مدیریت	۱۱۷۲	۵۴۳	۱۰۶	۱۸۲۱	۱۱/۹۷	۵۵
۳	شیمی	۲۸۸	۱۶۱	۶۴	۵۱۳	۳/۳۷	۱۶
۴	فیزیک	۴۰۵	۱۴۶	۴۳	۵۹۴	۳/۹۰	۱۸
۵	آمار، ریاضی و علوم	۸۷۸	۲۸۶	۴۶	۱۲۱۰	۷/۹۵	۳۷
۶	زیست	۱۲۰	۱	۰	۱۲۱	۰/۸۰	۴
۷	برق و کامپیوتر	۱۵۴۶	۳۳۴	۸۸	۱۹۶۸	۱۲/۹۴	۶۰
۸	شیمی، نفت و گاز	۳۹۸	۱۹۴	۶۳	۶۵۵	۴/۳۱	۲۰
۹	عمران	۴۳۶	۳۳۲	۱۳۰	۸۹۸	۵/۹۰	۲۷
۱۰	مکانیک	۷۵۲	۱۳۷	۴۷	۹۳۶	۶/۱۵	۲۸
۱۱	مواد و صنایع	۷۵۸	۲۳۲	۴۵	۱۰۳۵	۶/۸۰	۳۱
۱۲	نانو فناوری	۰	۶۱	۹	۷۰	۰/۴۶	۲
۱۳	کویر شناسی	۲۰۵	۹۴	۱۶	۳۱۵	۲/۰۷	۱۰
۱۴	گردشگری	۲۷۶	۸۶	۰	۳۶۲	۲/۳۸	۱۱
۱۵	هنر	۹۹۳	۶۹	۰	۱۰۶۲	۶/۹۸	۳۲
۱۶	روانشناسی و علوم	۴۰۵	۲۲۸	۳۹	۶۷۲	۴/۴۲	۲۰
۱۷	دامپزشکی سمنان	۳۷۵	۶	۲۰۵	۵۸۶	۳/۸۵	۱۸
۱۸	منابع طبیعی	۱۰۲	۰	۰	۱۰۲	۰/۶۷	۳
۱۹	دامپزشکی شهmirزاد	۱۹۷	۰	۰	۱۹۷	۱/۲۹	۶
	جمع کل	-	-	-	۱۵۲۱۴	۱۰۰	۴۶۰

نخست پرسشنامه شهروند جهانی شدن به فارسی برگردانده و در مرحله مقدماتی مشکلات مربوط به گویه‌های آن بررسی شد. فرم اولیه طی شش مرحله به‌طور مقدماتی برای دانشجویان دانشگاه سمنان اجرا شد. پس از هر مرحله اجراء گویه‌های با اعتبار پایین اصلاح و بازنویسی می‌شدند و پرسشنامه به‌طور مجدد اجرا می‌شد. در اجرای مقدماتی مرحله ششم پرسشنامه برای ۳۰ نفر از دانشجویان اجرا و میزان آلفای کرونباخ برای ابعاد اختلافات و عدالت جهانی ۰/۸۲، همدلی و نوع دوستی ۰/۷۸، خودآگاهی ۰/۶۷، ارتباطات بین فردی ۰/۶۷، دانش جهانی ۰/۶۴، مشارکت در سازمانهای مدنی ۰/۸۵، آرای سیاسی ۰/۷۹ و فعالیت‌های مدنی ۰/۷۷ برآورد شد. از آنجا که اعتبار هر بعد در مرحله مقدماتی در حد قابل قبول بود، مرحله نهایی اجرا شد. ابزار اندازه‌گیری به‌صورت مداد-کاغذی بود و دستورالعمل تکمیل پرسشنامه به ارائه شد. زمان تکمیل پرسشنامه ۱۵ دقیقه بود. پرسشنامه به‌صورت انفرادی اجرا شد و بازه زمانی جمع‌آوری داده‌ها ۱/۵ ماه بود.

داده‌ها با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی تجزیه و تحلیل شدند. در این مطالعه ۳۷ گویه پرسشنامه شهروند جهانی برای تحلیل مدل‌های رقیب استفاده شد. چهار مدل رقیب شامل مدل تک عاملی، مدل هشت عاملی مرتبه اول، مدل هشت عامل مرتبه یکم با سه عامل مرتبه دوم، مدل هشت عامل مرتبه یکم با سه عامل مرتبه دوم و یک عامل مرتبه سوم آزمون شد. بدین ترتیب، نخست بررسی شد که آیا ۳۷ گویه می‌تواند به‌وسیله یک عامل کلی شهروند جهانی تبیین شود (شکل ۲-الف) یا شواهدی از هشت عامل مرتبه اول (اختلافات و عدالت جهانی، همدلی و نوع‌دوستی، خودآگاهی، ارتباطات بین فردی، دانش جهانی، مشارکت در سازمانهای مدنی، آرای سیاسی و فعالیتهای مدنی) وجود دارد (شکل ۲-ب)؟ سپس، بررسی شد که آیا این هشت عامل مرتبه اول می‌تواند به‌وسیله سه عامل مرتبه دوم (مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی جهانی) و یک عامل مرتبه سوم (عامل شهروند جهانی) تبیین شود (شکل ۲-ج)؟ پس از آن بررسی شد که آیا هشت عامل مرتبه اول می‌تواند به‌وسیله سه عامل مرتبه دوم اشیاع شود (شکل ۲-د)؟

یافته‌ها

یافته‌های مربوط به توزیع شرکت‌کنندگان برحسب متغیرهای جمعیت شناختی نشان داد که تعداد ۲۳۰ نفر (۵۲/۴ درصد) زن و ۲۰۹ نفر (۴۷/۶ درصد) مرد در مطالعه شرکت داشتند که نسبت آنها تقریباً مساوی بود. در این پژوهش ۳۰۹ دانشجوی دوره کارشناسی (۷۰/۴ درصد)، ۱۰۲ دانشجوی دوره کارشناسی ارشد (۲۳/۲ درصد) و ۲۸ دانشجوی دوره دکتری (۶/۴ درصد) شرکت داشتند. درصد شرکت‌کنندگان از دانشکده‌های مختلف در جدول ۲ گزارش شده است.

میانگین و انحراف استاندارد ابعاد متغیر شهروند جهانی در جدول ۳ آورده شده است. مشارکت در فعالیتهای مدنی بیشترین میانگین را دارد. کمترین میانگین مربوط به اختلافات و عدالت جهانی است (۱/۱۱)، درحالی‌که این متغیر بیشترین انحراف استاندارد را دارد و این بدان معناست که شرکت‌کنندگان در این متغیر از نظر مشارکت در این بعد با یکدیگر اختلافات فاحشی دارند.

بررسی ماتریس همبستگی صفر مرتبه بین متغیرهای مذکور نشان داد که متغیر مشارکت در سازمانهای مدنی با اختلافات و عدالت جهانی همبستگی ضعیف و مثبت دارد ($r=0/17, p<0/01$). ارتباطات بین فردی با اختلافات و عدالت جهانی نیز همبستگی ضعیف و مثبت دارد ($r=0/23, p<0/01$). آرای سیاسی با مشارکت در سازمانهای مدنی همبستگی قوی و مثبت دارد ($r=0/60, p<0/01$) و آرای سیاسی با دانش جهانی همبستگی قوی و مثبت دارد ($r=0/53, p<0/01$).

جدول ۲- توزیع پاسخ‌دهندگان بر اساس متغیرهای جمعیت شناختی (n = ۴۳۹)

متغیرها	شرکت کنندگان	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۲۳۰	۵۲/۴
	مرد	۲۰۹	۴۷/۶
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۳۰۹	۷۰/۴
	کارشناسی ارشد	۱۰۲	۲۳/۲
	دکتری	۲۸	۶/۴
دانشکده محل تحصیل	علوم انسانی	۶۰	۱۳/۷
	اقتصاد و مدیریت	۴۸	۱۰/۹
	شیمی	۱۵	۳/۴
	فیزیک	۱۶	۳/۶
	آمار، ریاضی و علوم کامپیوتر	۳۱	۷/۱
	زیست شناسی	۴	۰/۹
	برق و کامپیوتر	۵۷	۱۳/۰
	نفت و گاز	۲۰	۴/۶
	عمران	۳۲	۷/۳
	مکانیک	۲۴	۵/۵
	مواد و صنایع	۲۸	۶/۴
	نانو فناوری	۱	۰/۲
	کوپر شناسی	۹	۲/۱
	گردشگری	۱۹	۴/۳
	هنر	۳۲	۷/۳
	روانشناسی و علوم تربیتی	۱۸	۴/۱
	دامپزشکی سمنان	۱۵	۳/۴
	منابع طبیعی	۳	۰/۷
	دامپزشکی شهپیرزاد	۷	۱/۶

جدول ۳- میانگین، انحراف استاندارد، ضریب آلفا و همبستگی صفر مرتبه متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. اختلافات و عدالت جهانی	۰/۸۲							
۲. همدلی و نوع دوستی	۰/۴۱**	۰/۷۸						
۳. خودآگاهی	۰/۳۸**	۰/۴۸**	۰/۶۷					
۴. ارتباطات بین فردی	۰/۲۳**	۰/۲۸**	۰/۴۱**	۰/۶۷				
۵. دانش جهانی	۰/۲۷**	۰/۴۰**	۰/۵۱**	۰/۳۴**	۰/۶۴			
۶. مشارکت در سازمانهای مدنی	۰/۱۷**	۰/۳۵**	۰/۴۱**	۰/۳۲**	۰/۴۲**	۰/۸۵		
۷. آرای سیاسی	۰/۲۴**	۰/۴۱**	۰/۵۰**	۰/۲۸**	۰/۵۳**	۰/۶۰**	۰/۷۹	
۸. فعالیتهای مدنی جهانی	۰/۲۴**	۰/۴۴**	۰/۴۰**	۰/۳۰**	۰/۳۴**	۰/۳۸**	۰/۴۷**	۰/۷۷
میانگین	۲/۹۹	۳/۵۹	۳/۴۷	۳/۷۰	۳/۴۷	۳/۷۷	۳/۵۸	۳/۷۹
انحراف استاندارد	۱/۱۱	۰/۷۴	۰/۶۴	۰/۶۲	۰/۷۹	۰/۶۹	۰/۷۵	۰/۷۷

* ضرایب اعتبار بر روی قطر فرعی ماتریس پایین مثلثی قرار دارند $P < ۰/۰۵$ * $P < ۰/۰۱$ **
 ** دامنه متغیرها در بازه ۱ تا ۵ است.

یافته‌های استنباطی: نخست برازندگی مدل‌های رقیب آزمون و مدل تک عاملی با ۳۷ گویه آزمون شد (شکل ۲- الف). در این مدل فرض شد که گویه‌ها بدون در نظر گرفتن ساختار سلسله مراتبی یک عامل کلی (شهروند جهانی) را شکل می‌دهند. ریشه میانگین مربعات خطای برآورد این مدل در حد مطلوب نبود ($RMSEA = 0/10$) و در نتیجه، این مدل برازش خوبی با داده‌ها نداشت. سایر شاخصهای برازندگی نیز در خصوص این مدل مطلوب نبودند (جدول ۴).

در ادامه مدل دوم؛ یعنی مدل هشت عامل مرتبه اول با ۳۷ گویه آزمون شد. در این مدل هشت عامل با یکدیگر همبسته فرض شدند، اما جملات خطای گویه‌ها به‌عنوان نشانگرهایی از این عاملها مستقل از هم و ناهمبسته فرض شدند (شکل ۲ ب). شاخصهای برازندگی و به‌ویژه ریشه میانگین مربعات خطای برآورد این مدل در حد مطلوب نبود ($RMSEA = 0/155$) و در نتیجه، این مدل برازش خوبی با داده‌ها نداشت. سپس، مدل سوم؛ یعنی مدل متشکل از هشت عامل مرتبه اول در سه عامل مرتبه دوم که خود در یک عامل مرتبه سوم جای گرفته بود، آزمون شد (شکل ۲ ج). شاخصهای برازندگی داده-مدل برای این مدل مناسب بود، به‌ویژه ریشه میانگین مجذور خطای تقریب $0/052$ بود که برازندگی مناسب داده-مدل را نشان داد. سایر شاخصهای برازندگی مدل نیز مناسب بود. در ادامه مدل چهارم؛ یعنی یک مدل مرتبه دوم آزمون شد. در این مدل هشت عامل مرتبه یک در سه عامل مرتبه دوم جای گرفتند (شکل ۲ د). این مدل در مقایسه با مدل مرتبه سوم یک مدل رقیب محسوب می‌شود. شاخصهای برازندگی داده-مدل برای این مدل مناسب است و به‌ویژه در این مدل هم ریشه میانگین مجذور خطای تقریب $0/052$ و نشان‌دهنده برازندگی مناسب داده-مدل بود. مقایسه شاخصهای برازندگی این مدل با مدل هشت عاملی مرتبه یکم با سه عامل مرتبه دوم نشان داد که شاخصهای برازندگی دو مدل مشابه هم هستند. به‌رحال، در مدل مرتبه سوم عامل دوم؛ یعنی صلاحیت جهانی معنادار نبود ($t = 0/02$ ، $GA = 0/99$)؛ به‌عبارت دیگر، شواهدی در دست نبود که بتوان ادعا کرد صلاحیت جهانی زیرمؤلفه شهروند جهانی است. با توجه به تأیید نشدن ساختار مرتبه سوم، مدل سلسله مراتبی مرتبه دوم؛ یعنی مدل هشت عامل مرتبه یک در سه عامل مرتبه دوم که در شکل ۲ ترسیم شده است، با توجه به شاخصهای برازندگی مطلوب پذیرفته شد؛ به‌عبارت دیگر، در دانشجویان دانشگاه سمنان سازه شهروند جهانی از یک سازه هشت عامل مرتبه یکم (اختلاف و عدالت جهانی، همدلی و نوع‌دوستی، خودآگاهی، ارتباطات بین فردی، دانش جهانی، مشارکت در سازمانهای مدنی، آرای سیاسی و فعالیتهای مدنی) که در سه عامل مرتبه دوم (مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی جهانی) آشیا می‌گیرد، تشکیل شده است. در جدول ۵ ضرایب استاندارد، ضرایب تعیین و مقادیر R^2 در مدل اندازه‌گیری نشان داده شده است. همه ضرایب حداقل در سطح ۵ درصد معنادار هستند.

جدول ۴- شاخصهای برازش داده - مدل‌های رقیب

نام شاخص	مقدار مطلوب	تک عامل	هشت عامل مرتبه اول	هشت عامل مرتبه یکم با سه عامل مرتبه دوم	هشت عامل مرتبه یکم، سه عامل مرتبه دوم و یک عامل مرتبه سوم
درجه آزادی (df)	-	۶۲۹	۶۰۱	۶۱۸	۶۱۸
نسبت X^2/df	۲ تا ۳	۵/۴۲	۲/۱۹	۲/۲۰	۲/۲۱
نیکویی برازش (GFI)	۰/۹ به بالا	۰/۷۰۴	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۸۶
ریشه میانگین مربعات باقیمانده (RMR)	زیر ۰/۰۹	۰/۰۸	۰/۰۵۶	۰/۰۵۹	۰/۰۵۹
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	۰/۹	۰/۸۷۴	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹۵
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	زیر ۰/۰۸	۰/۱	۰/۱۵۵	۰/۰۵۲	۰/۰۵۲
شاخص نیکویی برازش ایجاز (PGFI)	بین ۰/۶ تا ۱	۰/۶۳۰	۰/۷۳	۰/۷۵	۰/۷۵
شاخص برازش ایجاز هنجار شده (PNFI)	بین ۰/۶ تا ۱	۰/۷۹۶	۰/۸۳	۰/۸۵	۰/۸۵

در عامل مرتبه دوم مسئولیت اجتماعی، عامل همدلی و نوع دوستی با ضریب ۰/۹۶ در مقایسه با عامل اختلافات و عدالت جهانی نشانگر نیرومندتری محسوب می‌شود. در عامل همدلی و نوع دوستی گویه ۴ «نیازهای مردم جهان را به نیازهای خودم ترجیح می‌دهم» نشانگر نیرومندی (۰/۶۸) محسوب می‌شود. در عامل اختلافات و عدالت جهانی گویه ۱ «فکر می‌کنم که بیشتر مردم سراسر جهان آنچه را سزاوار و مستحق داشتن آن هستند، به دست می‌آورند» با بار عاملی ۰/۸۳ نیرومندترین نشانگر این سازه است.

در عامل مرتبه دوم صلاحیت جهانی، عامل خودآگاهی با ضریب استاندارد ۰/۹۱ و سپس، دانش جهانی با ضریب استاندارد ۰/۸۶ نشانگر نیرومندتری هستند. در عامل خودآگاهی گویه ۱۰ «این توانایی را دارم که توجه مردم را به مسائل و مشکلات جهان جلب کنم» با ضریب استاندارد ۰/۶۴ نشانگر نیرومندی محسوب می‌شود. در عامل دانش جهانی گویه ۱۹ (قادر به ابراز دیدگاهم در یک رسانه محلی برای بیان نگرانی درباره مشکلات و نابرابری‌های جهانی هستم) با بار عاملی ۰/۷۰ نیرومندترین نشانگر این سازه است.

در عامل مرتبه دوم مشارکت مدنی جهانی، عامل آرای سیاسی با ضریب استاندارد ۰/۹۰ نشانگر نیرومندتری هست. در این عامل گویه ۳۱ «اگر موقعیتی پیش آید، برای جست‌وجوی اقدامی عمومی در زمینه دغدغه‌ها و موضوعات جهانی با افرادی در حاکمیت (دولت) تماس خواهیم گرفت یا ملاقات می‌کنم»

با بار عاملی ۰/۷۳ نیرومندترین نشانگر این سازه است. در عامل فعالیتهای مدنی گویه ۳۵ (عمداً محصولات و برندهایی را خریداری می‌کنم که حامی افراد نیازمند و حاشیه‌نشین هستند) با بار عاملی ۰/۷۵ نیرومندترین نشانگر این سازه است.

جدول ۵- ضرایب مسیر، ضرایب تعیین برای عاملهای مرتبه یک و دو

عاملهای مرتبه یکم			عاملهای مرتبه دوم		
R ²	GA	گویه‌ها	R ²	GA	
۰/۶۹	۰/۸۳	فکر می‌کنم که بیشتر مردم سراسر جهان آنچه را سزاوار و مستحق داشتن آن هستند، به‌دست می‌آورند.	۱	۰/۳۳	۰/۵۷
۰/۶۷	۰/۸۲	فکر می‌کنم مردم سراسر جهان پاداش و مجازاتی را که سزاوار آن هستند، به‌دست می‌آورند.			
۰/۴۹	۰/۷۰	به‌صورت کلی این جهان مکانی عادلانه است.			
۰/۴۶	۰/۶۸	نیازهای مردم جهان را به نیازهای خودم ترجیح می‌دهم.	۲	۰/۹۳	۰/۹۶
۰/۴۱	۰/۶۴	در برابر مشکلات و بی‌عدالتیهای جهان احساس مسئولیت می‌کنم.			
۰/۳۴	۰/۵۸	به عواقبی که تصمیمات من بر سرنوشت دیگر مردم جهان می‌تواند داشته باشد، فکر می‌کنم.			
۰/۲۰	۰/۴۴	اطمینان دارم که در هر کشوری می‌توانم پیشرفت کنم.	۳	۰/۸۴	۰/۹۱
۰/۳۹	۰/۶۲	راههای مختلفی می‌شناسم که از طریق آن می‌توانم در بعضی از آزاردهنده‌ترین معضلات جهانی تغییری به وجود بیاورم.			
۰/۲۸	۰/۵۳	به نقشی که در جامعه جهانی می‌توانم ایفا کنم، آگاهی دارم.			
۰/۴۱	۰/۶۴	این توانایی را دارم که توجه مردم را به مسائل و مشکلات جهان جلب کنم.			
۰/۲۵	۰/۵۰	این توانایی را دارم که به کاهش برخی از مشکلات اجتماعی یا زیست محیطی جهان کمک کنم.			
۰/۲۰	۰/۴۵	به‌صورت ناخودآگاه برخورد و رفتارم را وقتی با افرادی از فرهنگهای دیگر تعامل دارم، تطبیق می‌دهم.	۴	۰/۳۵	۰/۵۹
۰/۲۱	۰/۴۶	اغلب، متناسب با زمینه فرهنگی دیگران با آنها رفتار می‌کنم.			
۰/۴۳	۰/۶۵	می‌توانم با افراد مختلف دارای فرهنگهای متفاوت با روشهای گوناگونی ارتباط برقرار کنم.			
۰/۳۵	۰/۵۹	از کار کردن با افرادی که ارزشهای فرهنگی آنها با من متفاوت است، استقبال می‌کنم.			
۰/۳۱	۰/۵۶	می‌توانم به ایجاد تعامل بین افراد با فرهنگهای مختلف کمک کنم.			
۰/۳۲	۰/۵۶	از مسائل جاری که بر روابط بین‌المللی تأثیر می‌گذارد، اطلاع می‌یابم.	۵	۰/۷۴	۰/۸۶
۰/۳۳	۰/۵۸	احساس راحتی دارم که دیدگاهم را درباره یک مشکل جهانی در حضور جمعی از افراد بیان کنم.			
۰/۴۸	۰/۷۰	قادر به ابراز دیدگاهم در یک رسانه محلی برای بیان نگرانی درباره مشکلات و ناپرابریهای جهانی هستم.			

۰/۳۶	۰/۶۰	اگر موقعیتی پیش آید، در نظر دارم که کار داوطلبانه‌ای برای کمک به افراد و انجمنهای خارج از کشور انجام بدهم.	۶	۰/۵۵	۰/۷۴	مشارکت مدنی جهانی
۰/۳۵	۰/۵۹	اگر موقعیتی پیش آید، در یک فعالیتی از قبیل پیاده‌روی، دو، دوچرخه سواری و غیره در حمایت از یک جنبش جهانی شرکت می‌کنم.				
۰/۵۳	۰/۷۳	اگر موقعیتی پیش آید، برای کمک به افراد یا انجمنهای خارج از کشور داوطلب خواهم شد.				
۰/۵۳	۰/۷۳	اگر موقعیتی پیش آید، در نظر دارم که وارد یک سازمان یا پروژه بشردوستانه جهانی شوم.				
۰/۵۰	۰/۷۱	اگر موقعیتی پیش آید، قصد دارم به افرادی در سطح بین‌الملل که دچار گرفتاری هستند، کمک کنم.				
۰/۳۷	۰/۶۱	اگر موقعیتی پیش آید، در نظر دارم در برنامه‌ای که بحران محیط زیست جهانی را مخاطب قرار می‌دهد، مشارکت کنم.				
۰/۴۱	۰/۶۴	اگر موقعیتی پیش آید، برای حل مشکلی بشردوستانه و جهانی با یک گروه به‌صورت غیررسمی، کار خواهم کرد.				
۰/۳۲	۰/۵۶	اگر موقعیتی پیش آید، به یک مؤسسه خیریه جهانی حق عضویت یا کمک مالی نقدی پرداخت خواهم کرد.				
۰/۳۷	۰/۶۱	اگر موقعیتی پیش آید، با یک روزنامه یا رادیو برای ابراز نگرانی‌هایم درباره مشکلات اجتماعی، محیط زیستی یا سیاسی تماس خواهم گرفت.	۷	۰/۸۱	۰/۹۰	
۰/۴۳	۰/۶۶	اگر موقعیتی پیش آید، در یک وب‌سایت، وبلاگ یا در یک چت روم عقایدم را درباره سیاستهای بین‌المللی مطرح خواهم کرد.				
۰/۴۴	۰/۶۶	اگر موقعیتی پیش آید، یک ایمیل یا دادخواستی مکتوب را که خواستار کمک به افراد یا اجتماعات خارج از کشور است، امضا می‌کنم.				
۰/۵۳	۰/۷۳	اگر موقعیتی پیش آید، برای جست‌وجوی اقدامی عمومی در زمینه دغدغه‌ها و موضوعات جهانی، با افرادی در حاکمیت (دولت) تماس خواهم گرفت یا ملاقات می‌کنم.				
۰/۴۲	۰/۶۵	اگر موقعیتی پیش آید، برچسب، نشان یا علایمی برای ترویج جهانی عادلانه‌تر و منصفانه‌تر می‌پوشم یا (بر روی لباسم) نصب خواهم کرد.	۸	۰/۴۵	۰/۶۷	
۰/۲۴	۰/۴۹	اگر موقعیتی پیش آید، در انجمنی دانشگاهی، اجرای موسیقی زنده یا تئاتر یا برنامه‌های دیگری که در آن جوانان دیدگاه‌هایشان را درباره مشکلات جهانی بیان می‌کنند، شرکت خواهم کرد.				
۰/۳۹	۰/۶۳	تا حد امکان، محصولات و برندهایی را خریداری می‌کنم که از راه درست (مشروع) کسب‌شده و بومی هستند.				
۰/۵۶	۰/۷۵	عمداً محصولات و برندهایی را خریداری می‌کنم که حامی افراد نیازمند و حاشیه‌نشین هستند.				
۰/۴۹	۰/۷۰	محصولات و برندهایی را که به افراد و اماکن حاشیه‌نشین بی‌توجه هستند یا به آنها آسیب می‌رسانند خریداری نمی‌کنم.				
۰/۴۳	۰/۶۶	سعی می‌کنم با خرید تولیدات و خدمات شرکت‌هایی که فعالیتهای بشردوستانه دارند، از این قبیل فعالیتهای حمایت کنم.				

توجه: ۱. اختلاف و عدالت جهانی ۲. همدلی و نوع‌دوستی ۳. خودآگاهی ۴. ارتباطات بین فردی ۵. دانش جهانی ۶. مشارکت در سازمانهای مدنی ۷. آرای سیاسی ۸. فعالیتهای مدنی

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از اهداف ایجاد و توسعه نظام آموزشی تربیت شهروندان مؤثر و فعال برای جامعه است و آینده هر کشوری بر میزان توانمندی، آگاهی و نوع بینش شهروندان آن درباره امور مختلف کشور جهان بستگی دارد. آموزش شهروندی در حقیقت، به دنبال آن است که چگونگی تبدیل شدن به شهروندانی آگاه، فعال و مسئولیت‌پذیر را به افراد بیاموزد و به جایگاه و نقش شایسته خود در اجتماع شهری و فراتر از آن جامعه ملی و حتی جهانی دست یابند؛ به عبارتی، آموزش شهروندی در عصر جهانی‌شدن وظیفه سه‌گانه مهم کمک به جوانان برای همزیستی در جوامع محلی به‌طور فزاینده و متنوع، یاری جامعه ملی و خواهان ثبات و انسجام اجتماعی و همچنین جهان بهم متصل و بهم پیوسته را بر عهده دارد (Law, 2007). از سوی دیگر، مواجهه با چالش‌های جهانی نیازمند آگاهی و اقدام جمعی در سطح جهانی است و نظام آموزش عالی از طریق برنامه‌های آموزش شهروندی جهانی یادگیرندگان را تشویق می‌کند تا به دانش، مهارت‌ها و نگرش‌هایی در حل چالش‌های پیچیده در وضعیت جهانی شده مجهز شوند.

پژوهش حاضر با هدف تهیه و رواسازی مقیاسی برای سنجش نگرش دانشجویان به ابعاد مفهوم «شهروندی جهانی» انجام شد. نخست بر پایه مدل مفهومی مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) از شهروند جهانی که سه بُعد کلی مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی جهانی را با مؤلفه‌های اختلافات و عدالت جهانی، همدلی و نوع‌دوستی، خودآگاهی، ارتباطات بین فردی، دانش جهانی، مشارکت در سازمان‌های مدنی، آرای سیاسی و فعالیت‌های مدنی جهانی را مطرح می‌کند، مدل‌های رقیب تدوین شد.

یافته‌های این مطالعه نشان داد که مدل شهروند جهانی مدلی با ساختار سلسله مراتبی است. مفهوم شهروند جهانی در سطح خردتر شامل سه بُعد کلی مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی جهانی است. این مفاهیم در سطح خردتر به مؤلفه‌های اختلافات و عدالت جهانی، همدلی و نوع‌دوستی، خودآگاهی، ارتباطات بین فردی، دانش جهانی، مشارکت در سازمان‌های مدنی، آرای سیاسی و فعالیت‌های مدنی جهانی تقسیم می‌شود. بدین ترتیب، شواهد این مطالعه تأیید کننده دیدگاه نظری مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) است. مورایس و آگدن معتقدند که شهروند جهانی مفهومی چندبعدی است که از بهم پیوستگی سه بُعد مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی منتج می‌شود. حضور این سه بُعد در میان دانشجویان شهروند جهانی را نشان می‌دهد. یافته‌های این مطالعه با یافته‌های آنتونی و همکاران (Anthony et al., 2014) هماهنگ است. آنها در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که مقیاس شهروند جهانی دارای سطوح اولیه از مسئولیت اجتماعی، صلاحیت جهانی و مشارکت مدنی جهانی است.

شواهد این مطالعه در زمینه چندبعدی بودن مفهوم شهروند جهانی با دیدگاه سایر نظریه‌پردازان در این زمینه هماهنگ است. برای مثال، ریسن و همکاران (Reysen et al., 2012) معتقدند که مفهوم شهروند

جهانی ابعاد مختلفی دارد. از دیدگاه آنها شهروندی جهانی به‌عنوان آگاهی، مراقبت، پذیرش تنوع، ترویج سازگاری با محیط زیست و عدالت اجتماعی و داشتن حس مسئولیت برای اقدام به‌منظور بهبود وضعیت جهان تعریف شده است. بعضی از این مؤلفه‌ها (برای مثال، آگاهی، مراقبت عدالت اجتماعی و داشتن حس مسئولیت) با مؤلفه‌های مدل مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) همپوشانی دارد. هارتمن (Hartman, 2008) مفهوم شهروند جهانی را در سه بعد آگاهی جهانی، خودکارآمدی و مشارکت مدنی جهانی می‌داند که یافته‌های این مطالعه با بعد مشارکت مدنی جهانی مفهوم شهروندی جهانی در این مدل هماهنگ است. یافته‌های این مطالعه در چارچوب مدل آکسفام (Oxfam, 2004) که عناصر اصلی شهروند جهانی مسئول را در سه طبقه کلی دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها دسته‌بندی می‌کند، به‌طور روشن قابل تبیین نیست. طبقه‌بندی مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) با آکسفام در ابعاد کلی متفاوت است. برای مثال، مسئولیت اجتماعی می‌تواند در هر سه بعد دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها مشاهده شود. از این‌رو، مطالعه جداگانه‌ای لازم است تا ارتباط بین این مدل‌ها را به‌طور تجربی روشن سازد.

یافته دیگر این مطالعه درباره اعتبار به مفهوم هماهنگی درونی در مؤلفه‌های مقیاس اندازه‌گیری شهروند جهانی بود. یافته‌های این مطالعه نشان داد که خرده مقیاس مشارکت در سازمان‌های مدنی دارای بیشترین اعتبار است و پس از خرده مقیاس اختلاف و عدالت جهانی بیشترین هماهنگی درونی را دارد. کمترین اعتبار مربوط به خرده مقیاس دانش جهانی بود. یافته‌های این مطالعه با پژوهش آنتونی و همکاران (Anthony et al., 2014) و مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) همسو است.

توجه به زیرساخت‌های فرهنگی - درک مفهوم شهروند جهانی - عامل مؤثری برای وارد شدن در عرصه جهانی به‌ویژه در حوزه آموزش عالی است. هدفگذاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های کشور و توسعه آموزش عالی در این زمینه ضرورت تغییر در نگرش‌های دانشجویان ایرانی را برای پذیرش این مفهوم ایجاب می‌کند. نگرش به شهروند جهانی در جامعه دانشجویی حاکی از آمادگی برای درک و پذیرش فرهنگ اقوام و ملل مختلف است و نشان می‌دهد که جمعیت دانشجویی کشور تا چه اندازه آمادگی ورود به عرصه بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و رقابت در عصر جهانی شدن و حضور در بازار کار جهانی را دارد. درک فرهنگ‌های مختلف و متعهد بودن به ارزش‌های مشترک انسانی مانند عدالت اجتماعی و سازگاری با دانشجویان خارجی مؤلفه مهمی است که نشان‌دهنده جوّ ایمن و آکادمیک است.

نخستین محدودیت این مطالعه مربوط به عامل مسئولیت اجتماعی بود. مورایس و آگدن (Morais & Ogden, 2011) در عامل مسئولیت اجتماعی خرده مقیاسی با عنوان پیوستگی جهانی و مسئولیت فردی را قرار دادند. شواهد مربوط به مطالعه مقدماتی این ابزار نشان داد که روایی صوری این بعد با توجه به جایگاه سیاسی - اقتصادی و نقش کشورمان در حل مشکلات و بحران‌های جهانی توسط صاحب‌نظران ایرانی تأیید نشد. شواهد مطالعات مقدماتی درباره هماهنگی درونی این بعد نشان داد که هنوز به‌عنوان عاملی مستقل و مجزا عمل نمی‌کند. این محدودیت روایی سازه مقیاس شهروند جهانی در این بعد را با

مشکل مواجه می‌کند. محدودیت دیگر مربوط به قلمرو مکانی مطالعه بود. یافته‌های این مطالعه قابل تعمیم به دانشجویان دانشگاه سمنان است. مطالعات بیشتری لازم است تا معنای نمرات حاصل از این مقیاس روشن شود. آیا نمرات بالا در خرده مقیاسهای این ابزار با رفتارهای واقعی آنها در زندگی روزمره و موضع‌گیری آنها مرتبط است؟ پیشنهاد می‌شود مطالعه حاضر برای سایر دانشجویان اجرا شود تا شواهدی از بسط سازه شهروند جهانی فراهم شود. همچنین با جمع‌آوری اندازه‌های عملی از رفتارهای نشانگر شهروند جهانی در زندگی روزمره شواهدی از روایی ملاکی فراهم شود. پیشایندهای شکل‌گیری مفهوم شهروند جهانی می‌تواند زمینه پژوهشی مناسبی باشد. شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری مفهوم شهروند جهانی و آموزش آنها می‌تواند شواهدی از روایی سازه این ابزار از قابلیت و حساسیت آن در تفکیک گروه‌های آموزش‌دیده از گروه‌های آموزش‌ندیده فراهم سازد.

در نهایت اینکه در عصر جهانی‌شدن، شهروندی جهانی برای حل مشکلات جهانی حیاتی است؛ بدین معنا که در عصر حاضر، مسائلی از قبیل گسترش مهاجرت، جنگ‌های بین‌المللی، آلودگی زیست‌محیطی جهانی، گسترش فقر جهانی و نقض حقوق بشر و ... روی داده است که به نظر می‌رسد از طریق شهروندی جهانی می‌توان آنها را حل کرد؛ زیرا حل مسائل جهانی مستلزم تحقق همزمان عضویت، حقوق، وظایف، مسئولیتها و مشارکت جهانی است که صرفاً از طریق نهادینه شدن شهروندی جهانی امکان‌پذیر است. بنابراین، یافته‌های این پژوهش می‌تواند گامی اولیه برای مفهوم‌سازی شهروند جهانی و تهیه ابزاری برای آگاهی درباره دیدگاه و سنجش نگرش دانشجویان ایرانی در خصوص این مفهوم و مطالعات آتی در خصوص کاربست و سیاستگذاری آموزشی در این زمینه باشد.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. با توجه به لزوم آمادگی دانشجویان و جوانان برای ورود به جامعه جهانی و مواجهه با چالش‌های پیش رو در عصر جهانی شده کنونی، ضروری است که سیاستگذاران حوزه آموزش عالی در تدوین سیاست‌های آموزشی فرصت‌ها و زمینه‌هایی را برای کسب دانش، نگرش و توانمندی‌های زیستن و ایفای نقش در چنین فضایی برای دانشگاهیان فراهم آورند؛
۲. با توجه به اهمیت آگاهی دانشجویان درباره حقوق، تکالیف و مسئولیت‌های شهروندان در جامعه جهانی، تدوین و طراحی فعالیتهایی در زمینه آموزش شهروندی جهانی از جمله تدوین واحد درسی در این خصوص، بازنگری محتوای درسی و برگزاری دوره‌های آموزش شهروندی جهانی مفید به نظر می‌رسد؛
۳. مواجهه با چالش‌های جهانی نیازمند ارائه راه‌حلها و اقدامات مشترک و همگانی است. به همین منظور، طراحی و اجرای پروژه‌های تحقیقاتی مشترک در رشته‌های مختلف علوم از سوی دانشگاهها می‌تواند روحیه مشارکت و کار تیمی را ایجاد یا تقویت کند؛

۴. گسترش تعاملات بین‌المللی دانشگاهها از طریق تبادل دانشجو، برگزاری کارگاهها، سمینارها و سایر برنامه‌های آموزشی مشترک با سایر دانشگاههای بین‌المللی، زمینه‌ساز تغییر و بهبود نگرش در خصوص شهروندی جهانی خواهد شد.

References

1. Andrzejewski, J., & Alessio, J. (1999). Education for global citizenship and social responsibility (Progressive Perspectives: 1998-99. *Monograph Series*, 1(2).
2. Anthony, D., Miller, P.B., & Yarrish, K.K. (2014). An analysis of initial global citizenship in a liberal arts college in northeastern Pennsylvania. *Journal of International Education Research*, 10(1), 23.
3. Bok, D. (2006). *Our underachieving colleges*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
4. Cho, Y., & Chi, E. (2015). A comparison of attitudes related to global citizenship between Korean and Us-educated Korean university students. *Asia Pacific Journal of Education*, 35(2), 213-225.
5. Dower, N. (2003). *An introduction to global citizenship*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
6. Eftekharzadeh, S. F. (2005). Professional citizen education framework. *Journal of Reports and Discussion*, (13), June and July (in Persian).
7. Evans, M. (2006). Educating for citizenship: What teacher say and what teacher do. *Canadian Journal of Education* 29(2), 410-435.
8. Eivazi, M.R., & Babgowreh, S.H. (2012). Evolution of concept of citizenship and rise of world citizen. *Politic Quarterly*, 42(3), 187-205 (in Persian).
9. Hanson, L. (2010). Global citizenship, global health, and the internationalization of curriculum: A study of transformative potential. *Journal of Studies in International Education*, 14, 70-88.
10. Harriet, M. (2009). Educating the European citizen in the global age. *Curriculum Studies*, 41(2), 247-267.
11. Hartman, E. (2008). Educating for global citizenship through service learning: A theoretical account and curricular evaluation. (PHD dissertation). Pittsburg University. Retrieved from http://d-scholarship.pitt.edu/9657/1/HartmanEM2008etd_final.pdf.

12. Kronfli, M. (2011). Educating for global citizenship and an exploration of two curricular methods. (MA thesis). Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto.
13. Law, W. (2007). Globalization, city development and citizenship education in China's Shanghai. *International Journal of Educational Development*, 27, 18-38.
14. Mueller, R. (2011). *Fundamentals of structural equation modeling: Introducing Laser and AQS Software*, Translation by S. Talepasand, Semnan, Semnan University.
15. Morais, D., & Ogden, A. (2011). Initial development and validation of the global citizenship scale. *Journal of Studies in International Education*, 15(5), 445-466.
16. Olson, C.L., & Evans, R. (2007). *At home in the world: Bridging the gap between internationalization and multicultural education*. Washington, DC: American Council on Education.
17. Olson, C.L., & Kroeger, K.R. (2001). Global competency and intercultural sensitivity. *Journal of Studies in International Education*, 5(2), 116-137.
18. Oxfam (2004). *A curriculum for global citizenship: A guide for teachers and education workers*. Oxford: Oxfam.
19. Perry, L., Stoner, K., Stoner, L., Wadsworth, D., Page, R., & Tarrant, M. (2013). The importance of global citizenship to higher education: The role of short-term study abroad. *British Journal of Education, Society & Behavioral Science*, 3, 184-194.
20. Rabertson, R. (2001). *Globalization: Social theory and global culture*. Translated by K. Polladi, Tehran: Publication of Third and International Center for Discussion on Civilizations (in Persian).
21. Reysen, S., Larey, L.W., & Katzarska-Miller, I. (2012). College course curriculum and global citizenship. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 4, 27-39.
22. Sklad, M., Friedman, J., Park, E., & Oomen, B. (2016). Going Global: A qualitative and quantitative analysis of global citizenship education at a Dutch liberal arts and sciences college. *Higher Education*, 72, 323-340.

23. Stromquist, N., & Monkman, K. (Eds.) (2014). *Globalization & education: Integration and contestation across cultures*. United Kingdom: Rowman & Littlefield Education.
24. Tobiasen, M. (2000, April). Global citizenship. Paper Presented at-European Political Research. Copen-Hagen, 11-19 April.
25. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO] (2013). Outcome document of the technical consultation on global, citizenship education: Global citizenship education: An emerging perspective. (ED/2013/PSD/PHR/PI/4). Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002241/224115E.pdf>
26. Van der wende, M. (2007). Internationalization of higher education in the OECD countries: Challenges and opportunities for the coming decade. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 274-289.
27. Waters, M. (2000). *Globalization*. Translation by Mardani Givi, I., & Moridi, S., Tehran: Publications of Industrial Management Organization (in Persian).
28. Yigit, M.F. (2016). Citizenship perceptions of university students. *International Journal of Higher Education*, 5(2), 40-45.